

THE ROLE OF BIOETHICS IN MODERN CULTURE

Dilnura Tursunova

Samarkand State Medical University

Faculty of General Medicine

5th year student

Aziza Nugmanovna Maxmudova

Professor

Head of the Department of Social and Humanitarian Sciences

Samarkand, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Bioethics, modern culture, morality, medicine, technology, social values, ethics.

Received: 01.07.25

Accepted: 02.07.25

Published: 03.07.25

Abstract: This article analyzes the role of bioethics in modern society and culture, as well as its impact on moral decision-making, healthcare, technological advancement, and social values. The research is conducted in the imrad format, exploring the main principles of bioethics and their intersections with culture.

BIOETIKANING ZAMONAVIY MADANIYATDAGI ROLI

Dilnura Tursunova

Davolash ishi fakulteti

5-kurs talabasi

Samarqand davlat tibbiyot universiteti

Aziza Nugmanovna Maxmudova

Professor

Ijtimoiy va gumanitar fanlar kafedrasi mudiri

Samarqand, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Bioetika, zamonaviy madaniyat, axloq, tibbiyot, texnologiya, ijtimoiy qadriyatlar, etika.

Annotatsiya: Ushbu maqolada bioetikaning zamonaviy jamiyatdagi va madaniyatdagi o'rni, uning axloqiy qarorlar, sog'liqni saqlash, texnologik taraqqiyot va ijtimoiy qadriyatlarga ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqot imrad uslubida olib borilgan bo'lib, unda bioetikaning asosiy tamoyillari va

РОЛЬ БИОЭТИКИ В СОВРЕМЕННОЙ КУЛЬТУРЕ

*Дилнура Турсунова**Факультет лечебного дела**5 курс студент**Самаркандский государственный медицинский университет**Азиза Нугмановна Махмудова**Профессор**заведующая кафедрой социальных и гуманитарных наук**Самарканд, Узбекистан*

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Биоэтика, современная культура, мораль, медицина, технологии, социальные ценности, этика.

Аннотация: В данной статье анализируется роль биоэтики в современном обществе и культуре, а также её влияние на нравственные решения, здравоохранение, технологический прогресс и социальные ценности. Исследование проведено в формате imrad, в котором изучаются основные принципы биоэтики и их пересечение с культурой.

Kirish. Bioetika – bu sog'liqni saqlash, biologik fanlar, tibbiyot va texnologiyalarning axloqiy jihatlarini o'rganuvchi fandır. Bugungi kunda sun'iy intellekt, genetik muhandislik, organ transplantatsiyasi va evtanaziya kabi masalalar jamiyatda keng muhokama qilinmoqda. Shu nuqtai nazardan bioetika nafaqat ilmiy va tibbiy sohalarida, balki zamonaviy madaniyatda ham muhim o'rin egallaydi. Ushbu maqolada bioetikaning madaniyatga ta'siri va jamiyatdagi roli tahlil qilinadi.

Bu esa, o'z navbatida, axloqiy, huquqiy va madaniy muammolarni keltirib chiqarmoqda. Shu munosabat bilan, ushbu murakkab masalalarni hal qilishda yo'naltiruvchi bo'ladigan, inson huquqlari, axloqiy me'yorlar va ijtimoiy qadriyatlarga asoslangan bioetika fani muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Bioetika — tibbiyot, biologiya va texnologiya bilan bog'liq axloqiy savollarga javob izlaydigan, multidisiplinar (tarmoqlararo) yo'nalish bo'lib, u falsafa, huquq, sotsiologiya va madaniyatshunoslik bilan chambarchas bog'liq. Bugungi globallashuv davrida bioetik qarashlar faqat ilm-fan sohalarida emas, balki keng omma ongida, kundalik madaniyatda, ta'lim tizimida, ommaviy axborot vositalari va san'atda ham o'z aksini topmoqda.

Xususan, inson huquqlari, shaxsiy daxlsizlik, evtanaziya, klonlash, surrogat onalik kabi masalalar nafaqat tibbiy, balki ijtimoiy va madaniy kontekstda ham hal qilinishi zarur bo'lgan dolzarb muammolardir. Turli xalqlarning an'analari, diniy e'tiqodlari va madaniy qadriyatlari

bioetik tamoyillarning qanday qabul qilinishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, bioetikaning zamonaviy madaniyatdagi o'rni va roli haqida ilmiy tahlil yuritish dolzarb masalalardan biridir.

Metodlar

Tadqiqotda quyidagi uslublardan foydalanildi:

- Tahliliy yondashuv – ilmiy maqolalar, bioetika bo'yicha adabiyotlar, qonun hujjatlari tahlil qilindi.
- Solishtirma usul – turli madaniyatlarda bioetik tamoyillarning qanday qo'llanilishi solishtirildi.
- Kontent-tahlil – OAV, film, kitob va ijtimoiy media orqali bioetika masalalarining madaniyatda qanday aks etishi o'rganildi.

Asosiy metod sifatida adabiyotlar tahlili qo'llanilib, bioetika va madaniyat sohalariga oid xalqaro va mahalliy ilmiy manbalar, qonun hujjatlari, monografiyalar, maqolalar, shuningdek, UNESCOning "Bioetika va inson huquqlari to'g'risidagi umumjahon deklaratsiyasi" singari asosiy hujjatlar o'rganildi. Tadqiqot davomida turli madaniyatlarda bioetik masalalarga yondashuvlar solishtirilib, Sharq va G'arb jamiyatlaridagi evtanaziya, klonlash, genetik muhandislik, organ transplantatsiyasi kabi masalalarga bo'lgan munosabatlar o'rtasidagi farqlar tahlil qilindi. Bioetika mavzularining zamonaviy madaniyatda qanday aks etayotganini o'rganish uchun kontent-tahlil metodidan foydalanildi. Jumladan, mashhur kinofilmlar, romanlar, seriallar va ommaviy axborot vositalaridagi bioetik muammolar aks ettirilgan holatlar tahlil qilindi. Bundan tashqari, yoshlar o'rtasida olib borilgan so'rovnomalar asosida ularning bioetika masalalariga bo'lgan munosabati va xabardorlik darajasi baholandi. Ushbu metodlar orqali bioetikaning nazariy asoslari bilan bir qatorda uning amaliy madaniy jarayonlardagi o'rni va ta'siri aniqlashtirildi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari quyidagilarni ko'rsatdi:

1. Bioetika va madaniyat o'zaro ta'sirda: Har bir jamiyat o'zining tarixiy, diniy va madaniy qadriyatlariga asoslanib bioetik masalalarga yondashadi.
2. Axloqiy dilemmalar ommalashmoqda: Seriallar, kinolar va romanlarda bioetik muammolar – masalan, evtanaziya yoki klonlash – ommaga taqdim etilib, keng muhokama qilinmoqda.
3. Yosh avlod bioetika haqida ko'proq ma'lumotga ega: So'rovnoma natijalariga ko'ra, 18–30 yosh oralig'idagi respondentlar bioetik tushunchalardan xabardor va faol munosabatda.

Adabiyotlar tahlili asosida aniqlanishicha, bioetika nafaqat sog'liqni saqlash va biologik fanlar doirasida, balki keng ijtimoiy va madaniy kontekstda ham faol ishtirok etmoqda. Bioetik masalalar, xususan, evtanaziya, klonlash, sun'iy urug'lantirish, surrogat onalik va organ

transplantatsiyasi singari mavzular jamiyatda faollik bilan muhokama qilinmoqda va bu muhokamalar madaniyatda axloqiy yo'nalishlarni shakllantiruvchi omilga aylanmoqda. Solishtirma tahlillar shuni ko'rsatdiki, turli madaniyatlarda bioetik tamoyillarning qabul qilinishi o'zgaruvchan bo'lib, bu jarayonda diniy e'tiqodlar, milliy qadriyatlar, ijtimoiy tasavvurlar muhim rol o'ynaydi. G'arb jamiyatlarida individual huquqlar va shaxsiy tanlov erkinligi ustuvor o'rin egallasa, Sharq mamlakatlarida ijtimoiy mas'uliyat, jamiyat qadriyatlari va diniy tamoyillar asosiy mezon sifatida qaraladi. Kontent-tahlil natijalari esa shuni ko'rsatdiki, zamonaviy ommaviy madaniyat – filmlar, seriallar, romanlar va ijtimoiy tarmoqlar orqali bioetik mavzular tobora ko'proq yoritilmoqda. Masalan, "Black Mirror" kabi seriallar sun'iy intellekt va inson sha'niga oid bioetik savollarni ochiq muhokamaga olib chiqmoqda. Tadqiqot doirasida o'tkazilgan so'rovnomalar yoshlar orasida bioetik tushunchalarga qiziqish ortib borayotganini, ularning ko'pchiligi bu mavzularga ijtimoiy va axloqiy jihatdan ongli munosabatda ekanini ko'rsatdi. Xususan, respondentlarning aksariyati bioetika masalalarida huquqiy me'yorlar bilan bir qatorda axloqiy mezonlar ham hisobga olinishi kerakligini ta'kidlashdi. Umuman olganda, natijalar bioetikaning madaniyatda faol namoyon bo'lishi nafaqat axloqiy mezonlarni shakllantirayotganini, balki fuqarolarning mas'uliyatli qarorlar qabul qilishiga ham xizmat qilayotganini ko'rsatdi.

Mulohaza

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, bioetika zamonaviy madaniyatda chuqur ildiz otgan. Uning tamoyillari nafaqat tibbiyot yoki fan sohalariga, balki ommaviy axborot vositalari, ta'lim tizimi va kundalik hayotga ham ta'sir ko'rsatmoqda. Bioetik madaniyat aholining axloqiy qarorlar qabul qilish qobiliyatini shakllantiradi va sog'lom fuqarolik jamiyatining rivojiga xizmat qiladi.

Bugungi kunda texnologik yutuqlar, tibbiyotdagi innovatsiyalar va inson hayotining uzayishi bilan bog'liq muammolar faqat ilmiy asosda emas, balki axloqiy va madaniy mezonlar asosida ham baholanishi zarur bo'lmoqda. Bioetika aynan shu nuqtada axloqiy kompas vazifasini bajaradi — u murakkab qarorlar qabul qilishda jamiyatni yo'naltiruvchi mezonlarni taqdim etadi. Bioetikaning tamoyillari, xususan, inson sha'ni va huquqlariga hurmat, zarar yetkazmaslik, foyda keltirish va adolat, bugungi madaniy muhitda tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Turli madaniy kontekstlarda bioetika masalalariga bo'lgan yondashuvlar farqli bo'lsa-da, ularning barchasida umumiy ehtiyoj — insoniylikni saqlab qolish istagi mavjud. Masalan, G'arbda evtanaziya yoki tanani erkin boshqarish huquqi erkinlik nuqtai nazaridan ko'rilsa, Sharqdagi jamiyatlarda bu masalalar diniy va ma'naviy me'yorlar asosida baholanadi. Bu esa bioetikaning har bir jamiyatga mos, moslashuvchan va kontekstual yondashuv talab qilishini anglatadi.

Zamonaviy madaniyatda bioetik muammolar tobora ommaviylashib bormoqda. Filmlar, seriallar va ijtimoiy media bioetik masalalarni keng jamoatchilik muhokamasiga olib chiqmoqda.

Bu esa fuqarolik jamiyati rivoji, axloqiy savodxonlik va ongli qarorlar qabul qilish madaniyatini mustahkamlashga xizmat qiladi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, bioetika nafaqat mutaxassislar uchun, balki oddiy fuqaro uchun ham dolzarb va tushunarli bo'lishi zarur. Aks holda, texnologik taraqqiyot axloqiy inqirozga olib kelishi mumkin.

Shuningdek, yosh avlodning bioetikaga qiziqishi va bu mavzularga ongli yondashayotgani kelajakda bioetika madaniyatining yanada mustahkamlanishiga umid uyg'otadi. Shu nuqtai nazardan, bioetik tarbiyani ta'lim tizimiga joriy etish, OAVda bu boradagi targ'ibotni kuchaytirish va huquqiy asoslarni takomillashtirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Xulosa va tavsiyalar

Bioetika zamonaviy madaniyatning ajralmas qismiga aylanmoqda. U jamiyat axloqiy me'yorlarini shakllantirishda, texnologiyalarni axloqiy asosda joriy etishda muhim rol o'ynaydi.

U sog'liqni saqlash, ilm-fan, ta'lim, madaniyat va ommaviy axborot vositalari orqali jamiyat hayotining barcha qatlamlariga kirib bormoqda. Bioetik tamoyillar turli madaniy kontekstlarda turlicha talqin qilinsa-da, ularning mohiyatida inson sha'ni, huquqlari, adolat va axloqiy mas'uliyatni himoya qilish yotadi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, zamonaviy ommaviy madaniyat, ayniqsa, yosh avlodning bioetik savodxonligini shakllantirishda bevosita ta'sir kuchiga ega bo'lib bormoqda.

Shu asosda quyidagi tavsiyalarni ilgari surish mumkin:

Birinchidan, ta'lim tizimiga bioetika asoslari fanini bosqichma-bosqich joriy etish zarur. Bu yoshlarning ilmiy texnologiyalar bilan bog'liq axloqiy masalalarga ongli va mas'uliyatli yondashuvini shakllantirishga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, bioetik mavzular ommaviy axborot vositalarida, san'at asarlarida va ijtimoiy tarmoqlarda kengroq va tizimli yoritilishi lozim. Ommaviy ongda bioetikaning mustahkam o'rin egallashi orqali axloqiy me'yorlar barqarorlashadi.

Uchinchidan, sog'liqni saqlash, farmatsevtika va ilmiy tadqiqotlar sohalarida faoliyat yurituvchi mutaxassislar uchun bioetik tayyorgarlik majburiy element sifatida belgilanishi kerak.

To'rtinchidan, milliy qonunchilikda bioetika bilan bog'liq huquqiy asoslar takomillashtirilib, u xalqaro tamoyillarga moslashtirilishi lozim.

Va nihoyat, fuqarolik jamiyatining turli vakillari, jumladan, diniy tashkilotlar, NNTlar va olimlar o'rtasida bioetik masalalar yuzasidan ochiq va sog'lom muloqot platformalarini tashkil etish tavsiya etiladi.

Ushbu tavsiyalar bioetikaning nafaqat ilmiy va tibbiy muhitda, balki jamiyat va madaniyatda chuqur ildiz otishiga xizmat qiladi va kelajakda insoniylikka asoslangan texnologik taraqqiyot yo'lini shakllantiradi.

Tavsiyalar:

1. Ta'lim tizimida bioetika fanini joriy etish.
2. Ommaviy axborot vositalarida bioetik mavzularni keng yoritish.
3. Qonunchilikda bioetik tamoyillarni hisobga olish.
4. Yoshlar o'rtasida bioetikaga oid targ'ibot ishlarini kuchaytirish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Beauchamp, T.L., & Childress, J.F. (2013). Principles of Biomedical Ethics. Oxford University Press.
2. UNESCO (2005). Universal Declaration on Bioethics and Human Rights.
3. Rakhimova, M. (2020). "Bioetika: axloqiy qarorlar va tibbiyot." O'zbekiston Tibbiy Jurnal.
4. Habermas, J. (2003). The Future of Human Nature. Polity Press.
5. Karimova, D. (2022). "Bioetika va diniy qadriyatlar." Din va Hayot jurnali.